

ગુજરાતી ત્રીજી ચોપડાના આર્થ.

દોહરો.

બણી ગણીને જાંબુઓ, થાઓ આપ ચતુર;
શીખ શણી જાણા તણી, બણો બ્રાત જરૂર.

પનાવનાર

દાદાભાઈ વિ. પરસાતમદાસ જની.

છપાવી પ્રગિદ્ધ કરનાર,

બુકસેલર ગેબીલાલ દામોદરદાસ.

વીરમગામ જસરવતી પ્રકાશ "પ્રિન્ટિંગ" પ્રેસ.

સને ૧૮૯૨ — સંવત ૧૯૪૮.

કીંમત ૩ આના,

મુજરાતી શીલ ચોપડીના અર્થ.

પાઠ ૧ લો.

બામ=કરકા.

આપશુ—સુસ્વ, એટી.

પ્રધીઓ—પ્રધવાઓ, પ્રધેલ (કુતરા

પાત્રવવુ—ખોજવુ, પરવડવુ નુનાગ.

મુરખો—ખેવકક, અણધક.

કમળી આગળજેને રમતમાં હવ

ધણો તે, નાદાન.

પરવડવુ=ખોજવુ પાત્રવવુ.

ઓરો આમ, આણીનરક, અહીંઆ.

ચોકી—પેહેરો, ચોકરી.

મુકચો—મેલ્યો, ખેસાડચો.

દર—મેલુ બાક, કાણુ.

ચકલી=ચોકી ચકી.

પંખી=પાંખવાળા પશુ, પક્ષી.

માર—ધાસ, લખણ વિગેરે.

ધણી—શેઠ, અમીક.

પાઠ ૨ જો.

અખવાણો—અખે. શીલો.

મચ્યાં—મચ્યાં, વળાચ્યાં.

હવનર—હવવુ, હવગાતી.

લાગલુ—તરત.

નાકીર=અડપ, હતાવળ.

નવરાસ—કુરમદ.

મન—દિલ, મિત, હૃદય.

વિચાર—મનસુખો, તોલ, ખ્યાલ.

સરખાં—જેવાં, ખરોખર.

નકાંમા=કામ વગરનાં, કામથી પર

વારતાં, નવરા...

જનાવર—ચો પગાં પશુ, જનવર,

કાગ-ધધો, રોજમાર. હિવામ.

જગત—દુનિયાં, પૃથ્વી.

ઠોઠ—મુરખ, અનધક.

વલે—હાલ, હેવાલ.

પસ્તાવો—ખેદ, અદશેસ, દિલગીરી.

ફેરવીને—બદલીને.

પાઠ ૩ જો.

સદાયરણુ—સારીઆત્ર, સારા આચ-

પહેલ-પહેલાં. -રિણુ, સારી રીત.

સહેલ—સહેલાં.

વાણુ—વાણી, મધુર શબ્દ.

જન—માણસ, શખસ.

કોપવુ=ગુસ્સે ચવુ, રીસે બરાવુ.

જનમ—હવગાતી, ફેલ.

મીડી—સારી, મધુર.

ડાહો—શાણી, સમજી, સમજી.

વાળા,

કચીતાની સમજૂતી. ૧

જે માણસ જન્મજન્મમાં જન્મીને પેદેલવેલાં આરી રીતથી મા-
લવું એવું જે સમજે તે સહેલથી મુખ પામે. (૧) જે માણસ જ-
ણીતી વાતો કરે તે મોટી મીઠા શબ્દ બોલે, તેમ જીજ્ઞ ઉાર
શુરસો કરે નહીં તેને ડાહ્યો ને જણીતો સમજવો. (૨)

પાઠ ૪ થો.

વજ્રાણી-રાત્રી, જન્મલમાંની.

ડાંસ—મગ્ગર. મગતરાં.

કુક્ર—નાના બટકા.

ધાર—બહેલી ક્રૂરણ.

જગર—જગરાવર.

જોરાવર—મજામુત.

મજવાડે—પાછલી તરફ.

વળેલા—મરડામેલા.

કારે—આગુએ.

કંઠણ—મજામુત.

બાળ—નીમાળા.

આહાં—થોડા જીણા.

હીડે—માથે.

હીડ—શરીર, અંગ.

તંગાવ—નાનુસરાવર.

નર—ભાવડો, મરદ.

હળ=જમીન ખેડવાનું લોદાનું અ-

પેચી—નરમ. [જીદારહથીયાર.

પુસપુડે—અરઅમે, હંકાવે, સામીચાય.

પાઠ ૫ મો.

ગાળા ગાળી—ગાળો બાળ.

સ્વભાવ—આસીવત, મીઠા પ્રકૃતિ,

સગ—શીક્ષા.

[શીક્ષા.

દંડ—ગુન્હાને બદલે રૂપીયા ભેગાની

રાજકુવર—રાજનો છોકરો, રાજપુત.

શીક્ષા—સગ, દંડ.

વડાઈ—મોટાઈ.

અણસમજુ—સમજણવગરના નાદાન.

યાદરાખવું—ભુલ્યા ન જવું.

સાર—મતલબ.

નહારો—ખરાગ, ભુડો.

ગરીબ—પૈસાવગરનો. નીરવન.

ફરીયાદ—અરજ, રાવ.

કચેરી—દરબાર, રાજ સભા.

ફજાણો—હરેક મુદરર કરેલો.

બંદીખાનું—કેદખાનું.

ધરેતેલી—જેમએતેલી લાયક.

માફ—જવા દેવું, ક્ષમા.

વચન—મુકન, વેણ.

કુવર—છોકરો, રાજપુત.

વેળા—વખત, સમય.

જવાદઉં—માફ કરું, મુકીદઉં.

પાઠ ૬ હો

બાખતાં—કહેતાં, બોલતાં.

જશ-માન. કીર્તી.
બાળકી-છોકરી.
તોલ-વકર, બારબોજ, આખર.
ભુડા-ખરાબ, દુષ્ટ.
ભુડુ-નકાર. ખરાબ શબ્દ.
ખોડી-નકારી, નકામી.
જગ-જગત, દુનિયાં.

મુરખ=એવકુદ, ઠાઠ. !
જાણવો-સમજવો.
દુખીઓ=હેરાન.
ખાળક-છોકરો.
ખોલ-શબ્દ.
નકડી-ખચીત.
નાર-ખાયડી, જાણી.

કબીતાની સમજૂતી. ૨

ભુડાં લોકો નકારા શબ્દ બોલી લોકોની ગાળો ખાય ને મદ
જોડે એવા એવકુદના જગતમાંથી આખર એકી થાય. [૧] જેમાણસ
નકાર શબ્દ બોલે ને ખીચને ગાળો દે ને પોતે માળો ખાય તેને
મુરખ સમજી લેવો. તે આગળજતાં બહુ હેરાન થાય. [૨] માટે જે
છોકરીકેછોકરો જેવો બોલબોલશે. તેવેજ લોકમાં તેનો વકર વધશે.

પાઠ ૭ મો.

દેશ-મુલક.
ચાલ-ધારો, રીવાજ.
રીતમાન-રીતસર.
સુરવાળ-પરંપરા.
ચોરણો-સુરવાળ.
પંડરવેશ-પાશાક, પેહેરેમાં લુગડાં.
મારવાડી-મારવાડમાં રહેવાથી.
ધુમટો માંચાપર આડેલો છોડા શાં
પરઆગળ કોડવેતે, લાજ.
ધોતીમાં-પોતીમાં.
દક્ષિણી-દક્ષિણ દેશમાં રહેવાથી.
સાફલ્યલોક-ગોરાલોક, આગળવાક.
ખજીરી-ગજાછીડીઓ. (જેથી સજા,
ખાધરા-ધેરવાળો નજીબી,

બોલી-ભાષા.
ફર-તફાવત.
ભાકર-રોટલી.
રોડી-રોટલી.
હળશી-સીડી.
ગોરી-સફેદ, ઉજળા.

પાઠ ૮ મો.

સંધરો-એકડું, મરોળ, છત, શીમક.
કણ રજકણ, કણી.
સંધાત-સોગમી સાથે.
ડુકામ-મોલવાળી. અનાજ પાણી
ન મળે એવો વખત.
કોદાર-દાણખરી મુકવાનો ખાવનો.
સુકાળ-સાંધવારી.
પ્રધાન-વજર, કરતો કરતો.

પોપડો-પડ.
 ગંજીઓ-ધાસ.
 ખાણ-અનાજ બરી મુકવાને બોંય
 તળીયાનીચે કુવાજેવા કરેલા ખાડા.
 અચરજ-નવાઈ.
 અંદી-દાણો, ચણા.
 વિના-વગર, શીવાય,
 કુળખા-નળખા, મુડદાલ.

બેર-શક્તિ, ખબ, કલ.
 કારણ-સળખ. બેર.
 દેખાડ્યું-ખતાવ્યું.
 ડાપણ-ચતુરાઈ.
 વસે-રહે.
 સંપે-સંપથી હળી મળી.
 સદા-રોગ, નીત્ય.
 સરવે-સવળા, બધા.

કવીતાની સમજણ.

કીડી જરા કાંઈ રજકણ પડી દોય તેપણ એકડી કરે એી એ જના-
 વરનીજનત જુઓ કે બધી સાથે હળીમળીને કેવી સદા રેહે છે.

પાઠ ૯ મો.

છાંયડો-જોડો, છાંયો.
 વડવામ-વડનાં લાંબા લટકતા ફાંટા.
 અસલ-અગાઉનું, જુનું.
 ઘટા-રચના. છાંયા (ઝાડનું ફેલાવું તે)
 કાચર-કદકલ અવાજ કરેતે, કાચર
 ટેટા-વડનાં ફળ. [પક્ષી.
 આરામ-સુખ ચેત, વીઆમ.
 ઇમારત-ઉચ્ચાધણીનું ઘર, દવેલી.
 ચડ-ઝાડનો વચસો ગોળ ભાગ.
 ડાળાં-ઝાડની શાખા, ચડમાંથી ફુટે-
 લી મોટી ડાળ.
 ફાંટા-ડાળામાંથી ફુટેલી દોરીઓ
 જેવાં લટકતાં મુળ.
 લટકે છે=ટીંગાય છે, લળડે છે.
 ભોંય-જમીન, ખરતી.

જોળખતાં-પીછાનતાં.
 પાદડો-પાંતના.
 ફેલાય છે-પસરે છે, પથરાય છે.
 પશુ એ પગો જનનવર.
 રોપ્યું-વાવ્યું.

પાઠ ૧૦ મો.

વીંછી=ઝેરી જીવડો.
 ડાખ-ચટકો.
 આંકડો ઝેરી ફાંટો.
 વીખ-જેર, સોમલ.
 કપાએલું-વઢાએલું.
 ચીપીઆ-પકડવાનાં પાંખીયા.
 ચુસવું-સોસવું.
 માદી-ફાલેલો.
 સજેલું-સજી આવેલું, ચઢી આવેલું.
 ઝેરી-વીખકાણું,

કાંતિ-કરેશ
 કાટ-ચીની, તૈડ.
 ઉતાવળે-ત્રડપચી.
 પીડ-અરડો, વાંસો.
 દુઃખ-આપદા.
 વિપાય-ધક્કા.
 ધનિ-દુઃખ, વીષન.
 મળે ભળે. એકદુ થાય.
 અવગુણ નુકસાન, ગેરફાયદો. અગાડ.
 સંભાળીને=સાચીને, તપાસીને.

પાઠ ૧૨ મો.

શીકર-ચીંતા, સોચના.
 છોડીઓ છોકરીઓ.
 વીજાવત-અથેત્ર લોકોનો દેશ.
 ખગરદાર-હાંથીઆર.
 સુખી સારી, સુખીયારી.
 સરખી-અરાયર જેવી.
 વાહાત્રી-ખ્યારી, હેતવાળી.
 જરાએ-લગારે.
 કજીઓ-કંકાશ, ટટો.
 સમગ્રીને=પટાસીને, ફાસલાવીને.
 દોર-ચોપંગાં બનાવર, (મુરખ.)
 મોટપણે-મોટી ઉમરે.
 બાધડીઓ-બાધરીઓ, સ્ત્રીઓ.
 બાયડા-મરદો, પુરુષો.
 માંડી-ધેત્રી, તાલન, અણસમજી.

પાઠ ૧૩ મો.

અવાજ-સાક, સોસ.

માંગ-રૂપીનરૂ, પક્ષીને રહેવાનું.
 પાળવું પોપણું, રક્ષણ કરવું.
 અરથ-આપનો, મતલબ.
 દોરો જોયો.
 માંગો-પક્ષીને રહેવાનું ઠેકાણું.
 ફળ-જાંતુ કેરી, દાડમ, વિગેરલીસો
 જુદાં=વેગળાં, છુટાં, [મેવો.
 અનાજ=ધાન, દાણા.
 મરજી-મજા, ખુશી.
 સમજે=મનણે.

પાઠ ૧૩ મો.

અનોચ ઘણોત્ર, જેનો તોચ નહોતો.
 પ્રીત હેત, પ્રીતી, માયા.
 કાંદો-મળગતો.
 સુણતાં-સાંભળતાં.
 નમણું-નમણું.
 ધાક-ખીક, ડર.
 મનુષ્ય-માણસ.
 અંગ=શરીર, દીક.
 અથાગ ઘણોત્ર.
 મીઠા=સાના, મધુર.
 ઉપજો-થાય, પેદાથાય.
 દરખ-ખુશી, સતોષ.
 કાટે-ટોકે, ગળે.
 ધારે-માને.
 હેત-પ્રવાર.
 કાય=કોમ વખતે.
 કમા-કમડો.

નીચીનાની સમજૂતી. ૪

ખોપર પાંજરામાં બેઠોબેઠો મધુર શબ્દ બોલે છે; ને જે સાંભળે છે તે સચળાના મનમાં ઘણીજ ખુશા પેના થાય છે. (૧) એની રોક કળો કાંકણા છે; ને નમેલુ રાતુ નાક છે; તેમ શરીરે બધે લીકાર ગતો છે; ને તે ઘણીની ખાંક મને છે (૨) તે મીઠું મીઠું બોલે છે તેના તેના ઉપર માણસને ઘણુંજ હેત આવે છે, માટે ઘણા લોકો તેને પામે છે; પણ કાગડાને કોઈ પાળતું નથી. (૩)

પાઠ ૧૬ એ.

વચન-શબ્દ, સુકન.
અસર-કળા, પરીણામ.
માન=આગર, ધમત
નેવાઈ-અચરતી.
આવકાર-આદરમાન.
નીવડવુ=નીપજવું, પાકવું.
દોંગાઈ=લુચ્ચાઈ, ખંદાઈ.
વાચરી-શીકારી પારધી.
વઢવાડ લડાવડી.
લુચ્ચાઈ-દોંગાઈ, ખંદાઈ.
માહું=ખરામ, નકાર.
તપાસ-તજવીજ.
સોગત=સંપાત.
શીખામણ-સાધનાની વાત.
કદી-કેઈ વખતપણ.
જુઝારી-સિસરવી.

પાઠ ૧૫ એ.

કણખી-હીંદુઓની જાત. (ખેતીનો
મન-કાળજી, એટલે. ધિણે કનનર.

ધન=દોલત, પૈસો.

અંતકાળ-મરવાનો વખત.

પુજી-દોલત, ગરાસ, દરમો.

લાવાર=નાચાર.

ખેતી-ખેતીવાડીનું કામ.

દીકરા-છોકરા.

વિચાર્યું-ધાર્યું.

ડાસે-વરડા માણસે.

કૂડે-પછી, પુઠે.

આખું-પણ, તમામ.

વાવ્યા-રોખ્યા.

નીપજ-પેદાશ, આવક.

ઉપજ્યો-પેઠાયો. નીપજ્યો.

ખરેખર-જોઈએ તેવું, સાચું.

પાઠ ૧૬ એ.

કાણુ-કળા સખસ.

કીરપાળ-મેહરબાન, ક્યાળ.

સુધવામી-વાસ કોના

પેંદારવડુ-વધમજીસે. નીપજવું

જનાવડુ-નીપજવું; કાણુ.

અલવાન--પકડ્યાના.
સધળુ--બધુ, તમામ.
મધરે--પરમેશ્વરે.
કર્યા--બનાવ્યાં, પેંદાકર્યા.
કોપશે--ગુરુસે થશે.
દેખતાં--જોતાં, બાળતાં.
જાગવે--સાચવે, તપાસ રાખે.
રખવાળ--અરદાશ, તપાસ રાખનાર.

પાઠ ૨૭ મો.

ગામ--જ્યાં ઘોઠાંકધરનીવરતીહોયતે.
શેહેર--જ્યાં મોટાં ને છે અધને હાર
બધધરે ને સારાં ચોટાં હોયતે.
છોમધ--ચુનાથી બાંધેલ, છોનાં.
કોટ--શેરને ફરતી આસપાસ બાંધેલી
મોતી છોતી દીવાલ.

જાએ--ઢેળું, કુંડ.

આકમણ--હરકત.

હારખધ--એકપછીએક સાથે આવેલાં.

શેહેજ--મોટી મેહનત.

જનાવર--જનવર, પશુ.

દરજાજ--મોટાં ખારણાં.

જવદતે--કોષ્ટવખત, કદાચ.

ખીક--પારતી, ધાક.

પાસેપાસે--સોડેસોડે અથવા અડ નજીક.

ફાંધુ--ધીર, મેલો.

ગામડું--જ્યાં ઝુપડાં જેવાં ઘોઘધર.

તીવરતી હોયતે.

કસખો--પ્રમણાઈ મેડું ખમ.

ચોટાં--મોટાં બજાર.

હાદ--હુકમ.

પેનવાતે--જવાને આવવખતે.

ત્રાંપો--લાકડા સાથે ઘોઠા વએરેથી બ.

પેશનીકળ--આવળ. [નાવેચું પારણું.

પાઠ ૨૮ મો.

છંદ્રીઓ--શરીરના બાકાં.

આકાર--ડોળ, ચેહુસે.

ધથાકો--અવાજ.

માલમપડવું--મણુમણું.

વાસ--વાસના, સુગંધ.

મીઠો--ગળ્યો, મીઠઃસ્વાદો.

લીસી--સાફ.

રસદ--રસદીપ્ત, બાધે સાફ તે.

મત્રાની--સહરી.

નાપરી--ફેંકી.

સમજો--ધ્યાનમાંલો.

દાદુ--કુંડ.

ઉતુ--રાસ.

પાઠ ૨૯ મો.

આંગણુ--ખરણુ આગમની જાએ.

મોળુ--સાફ, રવત.

કોલણુ--કોવેડો.

રળીયામણુ--રેખાવતું, સાફ.

જવજતુ--જવડાં; મગનમાં.

એકવાડ--રાંધેલા અનાજનું મેહું.

ગદા--ગોળ.

મંધ--ખરાબ વાસુ, અલગ.

બાહુ--પાંત્રા.
 માંદી--આગ્નરી, બીગાર; કામતી.
 લાગ--શરમ; એળ.
 તાવ--તપન; બોખાર.
 નીપજે--પાકે; પેદાયાવ.
 ગંધવેડો--દુર્ગંધનો ઢગ.
 સાફ--ચોખ્ખો; સ્વચ્છ.
 વગળે--આધે; દુર.
 ચોખ્ખાઈ--સુધવાઈ.
 ગુણ--કાયદો; આચાર્યત.
 છોડ--છોડવો; રોપો.
 છુટ--જડ્યા; મોકળાવ.
 પાઠ ૨૦ મો.

શીર--કપડાં; કીમતી જુગલ.
 ખાપ--આરશી.
 મનપૂંડા--મનમાં ખનો પુંડા.
 વાત--દેહાર.
 રચે--ગનાવે; ગોઠવે.
 સમ્મતન--સારા માણસ.
 માપ--મરત, માપ.
 ચોક--મોટી ચોકડી.
 શરીર--દીલ; અંગ.
 રડો--સારો મનનો.
 દેખાએ--નેહાએ.
 શુદ્ધ--અચર, અરેખરી.
 ચીત--ધ્યાન.

કવીતાની સમજૂતી.

આપણે ગંધીજીણે ચોખ્ખી રાખવી; ને લુગડાં પણ ચોખ્ખાં
 (ધોએલાં) પહેરવાં વળી ઘરને ચોક પણ ચોખ્ખાં રાખવાં; કે જેથી આપણું
 શરીર સદા સુખી રહે. (૧) જુઓ કે મધમાંની મધપુડો બનાવર માખણ
 રાખી બનાવે છે તેમાં કાંઈ ડાઘા કે ખોડ ખાંપ જ કશું આપણે દેખતા નથી;
 ને આરશી જેવો સાફ જણાય છે. (૨) ચોખ્ખા રહેવાથી આપણું મન ખુશ
 રહે છે; ને તેથી શરીરનો દેહાર વળે છે; વળી ચાર સાના આગરદાર
 માણુ મ બેઠેલા હોય તેમાં ચોખ્ખાઈએ કરી [ધોએલાં સાફ લુગડાં પે
 હેરેલાં હોય તેથી] હરકોઈ માણુસને ઘણી આગર મળે છે. (૩)

પાઠ ૨૧ મો.

સુવાળી--પોચી. નરમ.
 નાળ-સોઢાના પત્રે જડવાના ગોળપટા,
 નડકર--સગીન.
 ખરડે છે--આરડે છે.
 મજા--એપ, ટેપો;

નિર્દય--ધાતકી.
 ફલ--ફળો.
 ખોખારે છે--હણહણે છે, સણસણે છે.
 સીમ--ખેતરની હદ.
 ભેગો--સાથે; એકઠો.
 ચરે છે--ધામ ધ્યાયે.

વાળ — નીમાળા.

હોડા — કીનારે.

ભોળો — ભાર.

વેહેછે. — ઉચકેછે.

ચાકરી — જરદાસ, સેવા.

માયા — હેત. ચાહેતા, પ્યાર.

પાઠ ૨૨ મો.

કાતરા — આગલીનું કળ.

વટેમારગુ — રસ્તેજનાર મુસાફર.

સંગીત — નકુર, મજાનુટ.

કચુકા — ડળીઆ.

ચીકણ — ચીકાસવાળુ.

ચિચોડા — કચુકા, ડળીયા.

ચાખડા — ચારણાનુએ સરખા.

ફાર — ટીપુ.

ખારો — ખટુમટો.

ખટાસ — ખાટોસ્વાદ.

ચોમાસ — વરસાદની રતુ.

વરસેછે — વરસાડ આવે છે.

ખારેમાસ — આખુવરસ.

રોજ — હમેશ, સદા, નીત્ય.

પાઠ ૨૩ મો.

અકકણ — બુધધી, સમજ.

મણેરી — ધણી.

નેક — ટેક, નીચમ.

માહલે — મળ કરે.

વાશ્વ — દુનીયા, જગત, પૃથ્વી.

તસુ — બેઆંગળ, ઈંચ.

માતા — મા,

વીખ્યાત — પખ્યાત, નામીયું.

નવ — નહીં ના.

તાત — બાપ, પિતા.

મોજ — ગળ, ચેનબાજ.

શાણા — ડાહ્યા સમજુ.

દોકરી — છોકરી.

નીત્ય — રોજ, સદા, હમેશ.

પર — પારકુ, ખીજનું.

દામ — ડોકણ, જગો.

કરો — તો તણા.

સામળ — એકમોટો કવી મધંગમેલ.

કવીતાની સમજૂતી. ૬

મા ને છોકરી (આગલીનું) આડ ને તેનું કળ તે આમલી) નું એક નામ બુધધી બાપુ, તેનું તો ઘેર ઘેર વળી રોજ રોજ સારા વિવેકથી કામ પડેછે; તેમાં માનો એકની એકજ જગોએ રહે ને તે એક તસુ પણ ચાલતી નથી પણ નેની છોકરીતો બધે દેશ દેશ બલીરીતે મોજ કરે; વળી જુઓક તે છોકરીનો છોકરો (ચિચોડા) તે માનો બાપ થાય છે, ત્યારે સામળદાસ કની કહે છે કે તમે ચતુરનર સમજુ

લેખે એતો બધી પરચવી વીણ પ્રખ્યાત છે. એટલે આમલી ને તે
ઝાડની છોકરી આમલી ને તેનો છોકરો ચીચોડો રોપ્યાથી પાછું
આમલીનું ઝાડ થાય છે. ત્યારે એ પ્રમાણે ચીચોડાથી આમલીનું
ઝાડ નીપજ્યું, તો તે ઝાડનો બાપ કહેવાય.)

પાઠ ૨૪ મો.

ચાટણું=ચારસી.

રતાંધળો-રાતે આંધળો ને દીવસે

પોપચુ-આંખનું ઢાંકણ. [દેખે તે.

જમ્મર-આંખના પોપચા ઉપર ક.

માનજેવા વાળ હોય છે તે.

બાળવું=અટકાવવું.

રજ-ધુળ; રજકણ.

છાજલી=છાજડી;

સારેછે-કરે છે.

પાંપણ-આંખના પોપચાસાથે વળ

ખરેખરો બરોબર. [ગિલાં બાહ.

જતન=ખરદાસ. સાચવણી.

ઝીણી-બારીક.

કાણિ-એક આંખે આધળો.

કયા=રેહેમ નજર.

પરમેશ્વર-દુનિયાનો બનાવર.

પાડ=ઉપકાર; આભાર, ચુલુ.

પાઠ ૨૫ મો.

કપાસ-કપાસીઆ સાથે ૩ દેખ તે.

કેહેવત કેહેવાની દાલાણીઓ.

બાખરી-ઘઉંનાસોટની જાદીરોટલી.

કાંતવું-લાંચા તાંતણું કરવા.

લટકતા=ટીંચાતા.

કુંભાર=ગાડીના વાસણબનાવનાર.

વણવું-લુગડું બનાવવું.

તૈયાર-તરત કામમાં આવે તેવું.

પાઠ ૨૬ મો.

ધરતી-જમીન, જુમી,

થોક-જથો.

ઝોઢવા-શરીર ઢાંકવા.

ખાંતે-ખુદીથી.

કવીતાની સમજૂતી. ૭

ખાવા, પેહેરવા અને ઝોઢવાને પરમેશ્વરે આપણને શરીર આ-
પેલું છે હવે ને વડે જો મહેતન કરીએ, તો તેમાંથી ગતાપીજા રંજ
(જે જોઈએ તે) મજે (૧) જમીનમાંથી અનાજ તો બધું જથાજથ
થાય છે, પણ જો તે જમીનને ખુશીથી ખેડે નહિ તો ખાવાનું શું
થાય (અનાજ કેમ પામે?) (૨) પણ તેમ કરવાને આપણને ઈશ્વરે
તેના ઇલાજે આપેલા છે પણ વાસણ અને બાળવાનાં કાકડાં વિના
રંધાય શી રીતે, (૧)

પાઠ ૨૭ મો.

હાસ=હમણાં.

વખત=વેળા; સમય.

પરધેર-પારકા ઘેર.

સરસ=સારી; મજાની.

કાં-કેમ?

અર્થ=મતલબ.

ચાકરી=નોકરી.

કપીતાની સમજુતી. ૮

ખાટે હે બાઈ તે (બળતણુ ને વાસણુ) તું તૈયાર બનાવ કે તે
કાં તને બીજો કોઈ કરી આપે, કે ત્યારે તારા સ્વાર્થનું (પોષણુ ને
વાસ્તો) તે વખતે આય (૧) ગાઠ ઉપર લુગડાં લટકતાં કાંઈ તેમાર
નથી પણ જો કપાસ વાલી તેપરથી ૩ ઉતારીને કાંતીને વણે તો
મજાનો પેકરવાનો પોશાક બને. (૨) ગાટે ગમેતે રીતે ઘેર કે પારકે
ઘેર (દેશ દેશાંતર) મેહેનત જો કરે, તો ચાકરી કરતાં બાખરી સારી
રીતે પામે (મેહેનતનો બદલો પરમેશ્વર તેને આપે). (૩)

પાઠ ૨૮ મો.

સાચ-સાચર, સાચી વાત.

દેશાધ-જાગીરદાર, વતનવાળો મા-

ઉઠયાં-ઉભાચયાં (જુસ.)

દાખલા ઉઠાડરણ દ્રષ્ટાંટ.

મપુ=ચાકુ છરી.

ગમ્યો પસંદ પડ્યો.

૩ પીઓ-સોળઆતાની કીંમતનો રા-

ણીની છાપનો શિકકો.

ઠિઆ-છોકરાં, બચ્ચાં,

લેખણુ-કલમ.

વખાણ્યો-પસંદ કર્યો.

વેહેલો-જલદી.

શાપ-ચીરો.

પાઠ ૨૯ મો.

સાચાઓનું-અજોડાણું સતવાદી.

ધીરજ-સમુરી, શાંતી.

ગબરાવું-અકળાવવું, બીવું, ગામ-

ફાડી-ચીરી. (રાયણું)

બીજ્યા-ચીડ્યા બીજવાયાં.

છાની-હૈયું.

અજણતાં-ઓચિંતા, .

પાઠ ૩૦ મો.

ઝટ-જલદી, તુરત.

સંકટ-દુઃખ. આકૃત.

કરોડ-હજારો (સોલાખ).

પરલોક-પારકાલોક, દેવલોક.

હોડી-સઢવાળો મોટો મજબો, નાનું

સીધું-દરિઓ, સમુદ્ર. (વહાણું)

ચૂજ-અમલદારની ગાડી.

શુભ—મંગળીક.

દિનરાત--રાતને દહાડો.

| સદા—રોજ્ય, નિત્ય.

| નકમી—ખર્ચીત, નિશ્ચય.

કવીતાની રાગજીતી. ૯

આપણાપર જે દુઃખ આવી પડે તે સહન કરીને બરાબર સાચી વાત કહેવી ને બીજા લોકમાં સુખ લાવે (સાચુ બોલેથી સુખ મળે) અને તેથી હમેસા સુખી રહીએ. [૧] સાચુ બોલવું એ સદા સાર છે, જુઠું બોલવાથી બહુ દુઃખ આવી પડે છે; માટે તમે હજારો હિપાય કરી જુઠો, પણ સુખનો સાચાથીજ થાય છે. [૨] સાચુબોલવાથી સદાઆપણુકામ થાય, પણ જુઠુંબોલવાથી કદી ચામન-હી; જુઠોએ કામળનીહાડી અનાવડીને તે દરીઆમાં મુકીએ તેથી દરીઆ તરસતો નથી તેમ જુઠું બોલવાથી આપણુ કામ કદી થતુ નથી. [૩]

પાઠ ૩૧ મો.

ધેટાં—મેઢાં.

કાતરવું—કાતરવતી કાપવું.

ખાખળીઓ—ઉનનું પહેરવાઓઢવાનુ

કામળો—સુમાળો. [લુધકુ.

ભરવાડ—ધેટાં ચરાવનારા.

શેનો—કધચીજનો.

નિમાળા બાલ, વાળ.

હન ધેટાના બાલ.

ટાઢ ઠડ, હીમ.

ઉનાળો તાપની મોશમ.

એશીવાય એશીએરે, એથી ખીજા.

પાઠ ૩૨ મો.

ઝરવું વહેવું, ટપકવું.

લીંબોળીઓ લીમડાના ફળ.

પોપટી લીલા પોપટ જેવા રંગના.

પેટી—નાનો પટારો.

રાયણુ=લીંબોળીના જેવો લીસો મેવો.

મળી—મીઠી.

વિખ—ઝેર; સોમશ.

ઓસડ—દવા.

ઠેકાણે—જગેએ.

પાઠ ૩૩ મો.

ધાન્ય—અનાજ.

કુંડું=કણસલું.

ઉખી—પ્રહની કંઠી.

પૈસાદાર=તાલેવંત. ધનવાન.

કડળ—જર બાજરીનાં લાંબાસાઠા.

કણ સલું—કુંડું.

પુળા—કડળના ભારા.

બાજરીઉં—બાજરીનું કણમણું.

વવાય—રોપાય.

જાનર-જુવાર.

શિઆળા-ટાઠની મોસમ.

ઢોર-ચોપગાં જાતવર.

મશજેછે=ચોજેછે.

ફળીને-સોઢકરીને.

પાઠ ૩૪ મો.

તલસરાં-તલની શીંગ.

ઘોરડી=ગળારસનો શાંઢો.

શીંગ-ફળી.

જવ-એક જાતનું ધાન્ય.

કઢોર-મગ, ચણા, માલ વટાણા વગેરે

ડાંગર-જાત.

[ધાન્ય.

પોપટા-ચણાના ફળ.

સર્વે-સઘળાં; બધા.

કબીતાની સમજૂતી. ૨૦

બાજરીઆના કુંડામાંથી બાજરી ને કણસલામાં જુવાર થાય છે. તેમ ઉંખીમા ઘઉં, ડાંગર, તે જવ એ ત્રણે થાય છે (૧) ને જુડવામાં તલ થાય છે, અને શીંગોમાં સરવે કડોળ (મગ, તુવેર, વાલ, વટાણા વીગેરે) થાય છે, તેમ ચણાફળીમાં ચણા થાય છે, તે ઘોરડીમાંથી ગોળ, સાકર થાય છે. (૨) ચોમાસાના ચાર મહીનામાં જુવાર ને બાજરી તૈયાર થાય છે, ને શીઆળામાં ઘઉં ચણા વીગેરે થાય છે. (૩)

પાઠ ૩૫ મો.

ધરતી-જમીન; ભુમી.

કિસ્સો-ઉંચા ગઢ; પુરજ.

નાળા-વહેતો ઝરો; નાત્રીનીક; નદી.

મરડીઆ-છો પકવવાના કાંકરા.

પાહાડ-મોઢાટા ઉચાસાથે જોડાઇને

લાંબા ગએલા કુગરો.

જુગડાં-કપડાં.

તરગ-સોસ.

મટાડેછે-ફરકરેછે; હેલવે.

ખેતર અનાજ તથા ધાસ પાકે છે

કાંઠે-કિનારે. [તે જગો.

એકાએક-એકદમ; ઉતાવળો.

પાઠ ૩૬ મો.

રાન-વન; જંગલ,

માણેક-કીમતી જવાહીર.

અનેક-ઘણાં; બહુ.

જમફળ-જમરૂખ.

પદાર્થ-ચીજ, વસ્તુ.

જાંબુ-એક જાતનું ઠીલાવાળું ફળ.

હીરા-એક જાતનો પથ્થરની ખા.

ભુમાંથી નીકળતો કીમતી પદાર્થ.

વન-રાન, જંગલ.

સરખી-સપાટ; પાંધરી.

ઘાતુ-સોનુ; રૂપુ; ત્રાંબુ; કલાધવગેરે.

તપેલી-પાતેલી.

સોડીઓ-કસલીઓ.

પાળીઓ-ચરખાં; હરીઓ.

જાત - તરેહ; રીત.

પાઠ ૩૭ મો.

સેવા-ચાકરી; બરદાસ.

નંપવું--સુખે બેસવું; ઠરવું.

દાત્ર-વેહેર; ખુનસ.

જન્મ-જન્દમાની અવતાર.

પજવતાં-દુખ દેતાં.

છેરતાં-મોટા કરતાં.

સ સાર-દુનીઆં; પૃથવી.

હેતવાહાસા-પ્યારા.

સુખીયું--સુખીઆર; સુખી.

દુઃખીયું--દુઃખીઆર; દુખી.

વેદના-દુઃખ; પીડા.

ચડાવવું--ઠપકારાખવું.

પાઠ ૩૮ મો.

ગુણ-ઉપકાર, આભાર.

અવસર-વખત.

ટગમગ-ડમમગ.

અમાપ=ધણો, જેનું માપનહીં તે.

ધડી-૨૪ મીનીટ ૬૦ પળ.

બરદાસ=સંભાળ.

ઉમ્મર-વય, જીંદગી.

દાસ-ચાકર. સેવક.

ટકતો=ચોખતો, ઠરતો.

ખાજ-ખાવાનું.

સેશ-જરાજરાપણુ.

વેડીને-ખમીને.

ઉપકાર-ગુણ, આભાર.

કવીતાની સમજૂતી. ૧૨

બ્યારે બચ્ચુ નાનું હતું તે વખતે તેનો પગ ધુજતો રહેતો અને પોતાની મેળે ખવાનું પણ ખવાતું નહીં તેમ ઉડી પણ શકાતું નહીં તેમ મનમાં જરાએ લાજ શરમ હતી નહીં. [૧] આવા વખતે બચ્ચાં પર મા બાપે દયા આણી ને દુઃખ પોતે વેડીને તેને સુખ આપ્યું; એ આભાર બચ્ચાં ઉપર મા બાપનો મોટો છે. [૨] કોઇ માણસ એવે વખતે જો રોજ બેબે ધડી ચાકરી કરે તો ચાકરી કરાવનાર આખી જીંદગી સુધી તેનો દાસ થઇને રહે, [૩]

પાઠ ૩૯ મો.

સમે-વખતે, વેળા.

બાવળ બાવળનું ઝાડ

શુળ-કાંટાવાળી ઝાંખડી.

પુઠીયાં-પૈડાને ફરતુ લાકડાનું ચકર.

કુમતુ-રેસમના કુલ.

તુરાસ-શીકા.

કુડ-છોટી બાંધેલો ગોળ ઝરો.

નાયડી-પૈડાની વચ્ચેનાં લાકડાનું

પરડા-બાવળની શીંગ, ઝિણકુમર.

હિરડવું-શોરવું.

આરા-પૈડાની વચગાના ફરતા લા-
કડાના ગોળા કકડા.

આબાં-ગદગદ, પચપચો, સુવાળ.

અથાણુ-આથણું.

પુરો-ળરાળર.

મજજુત-ચીકણું, જળરં.

ઝરેછે-વહેછે, ટપકેછે.

ચીકાશ ચીકણાશ.

પાઠ ૪૦ મો.

શ્રેષ્ઠશક્તી-ખેડાળંગ ઉઠાવનાર ચ-
તુરગ=ખોટા વિચાર. [જેલો.

ગોહોળા-ધણા, મસ.

ધુણાવવું-હલાવવું.

માલીક-ધણી, શેઠ.

ગાડવો-માટીનો મોટો ધડો, વાસણ.

ઉઠવા-ઉભોથવા.

કુકડી=મરધી.

સારીપેટે બહુ ધણાજ.

એકઠા ભેગા.

ઉપજશે=પેદા થશે.

કમાઈશ-રળીશ.

પરણીશ=સગન કરીશ.

કુદી-ભાગી.

પાઠ ૪૧ મો.

ચણતર-ચણી લેવાનું કામ,

માળીલેવું-નળીયાં ચઢાવવાં.

ઓશરી-ધર અંદરનો ભાગ.

સાટે-જાદોખસ્ત, કરરા.

હાટડાં=તાકાં.

ભોંયરં-ધરના ભોંય તળીયા નીચેની

છોવડાવવું-છો દેવડાવવી [ઓરડી.

મોબ-ધરના માળનો વચસો આડો

વળીઓ-સાગની સાંઠીઓ. [યાંબસો.

કાથો-નાળીઓરની છાલની વણેલી

પાથો-મુળ. ટેકાળ. [દોરી.

કરા=દીવાલ, ભાંત.

પન્ડીત પછવાડેની ભીંત. [ઓટકી.

પાણીઆર-પાણીના ખેડાં મુકવાની

તળીઓ-લોદાના શળીયા જડેલી

ભો-ળીંક. ડર, ધાસ્તી [ખારીઆ.

પરશાળ-ધરમાં પહેલા ખડેની જગા.

ઝટપટ જલદી, તાકીદે.

રળીઆમણું-શાભીતુ.

પાઠ ૪૨ મો.

ળીંતજવું-દીપવું, શોભાઆપવી.

પાટડા-ખારવડીઆ.

મજગરાં--ચણીયારા, નરમાદાના

સાગ--સાગનું લાકડું. (આપડા.

છજ્જુ--છાજ.

છોલાણું-છો દેવડાવવાનું કામ.

ચોરસાં-માટીની ચોખંડી છંટ.

લુહાર-લોદાના ઘાટ બનાવનાર.

છુટ-મોડળાસ જગો.

મેડો-માળ.

મણા-કસર, ખામી.

છીડી--ખડકી, વાડો.

દાદરો--લાકડાના પાટીયાનીનીશરણી-
નીશરણી--સીડી, [થીજવાનું] પારણું.

ખુટાઓ--ખીટીઓ.

પાઠ ૪૩ મો.

જાનવું--શોભવું. દીપવું.

ગલીયા--જાનજમ, કીમતી ખીજાનું.

ચુનાળાં--ચુનાના, ચુનો ફેરવેલાં.

કઠેરો--લાકડાના પાટીયા તથા લોઢા-

જાળી જડેલો ઝરખો.

જુપતિ--રાજ, પૃથવી પતી.

નીર--પાણી.

હીમકો--હીડેલો, ઝોલો.

ચીત્ર--તસવીર, છબી.

સુડા--પોપટજેવા લીલા પીંગનાપક્ષી

ખાટ--ખાટલો.

ખુચ--મણજ, મસ.

રડાં--શારા, શાભાવંત.

ધડ્યાં--જનાવ્યાં.

રસોડાં--રસોડખાંના.

રૂપાળા--શોભીતા, ખુબ સુરતાં.

ચણ્યાં--મણી લીધાં.

દીશ--દેખાય, જણાય.

ખુટે--ઘટે, ઝોલું થાય.

મીડી--મધુર, મધુરી.

શુદ્ધ--અનાચર, સાફ.

ખેડકો--ખેડવાની જગો.

અગાશી--ખાચુ.

સેજ--ઢોલીઓ; પલંગ.

ખાશી--મજની, સારી.

કવીતાની સમજૂતી. ૧૧

જાન; જાળીયાં, ને માળીયાં ધણાં સારાં દેખાયછે, ને ખારીઓના ખારણાં પણ સારાં દેખાય છે; પાણીનો ખેડાં મુકવાની ઓટલીને રાંધવા ની જગો પણ શોભીમી જનાવી છે; ને તે છટથી ચણીલછને તેપર ચુનો ફેરવેલો દેખાય છે (૧) ટાંકામાં જે પાણી ભરેલાં છે તે પણ કદી ખુટતાં ન થા તેમાંથી લોકો વાંકા વળાને પાણી ખેંચી કાઢે છે. સુક મેનાંખ સુધ્ધ શબ્દ બોલેછે, જેનાં પાંજરા પીતળથી જડી લછને રંગેલા છે (૨) ખેડવાની જગો કઠેરાને અગાશી સારી અનેલી છે, ને સુવાને વસ્તે ઢોલીઓ તથા મજાની હીડાળા ખાટછે, તેમ ગલીયા મનને ગમે તેવી રીતે પ્રાથરીને દીવાલના ઉપર રાજઓની મોટી છબીઓ પાડીછે. (૩)

પાઠ ૪૪ મો.

સજડ-મજબુત.

હણુહણુવું--તથ્થસવું ખોખારાવવું.

નસકોરાં--નાકઆગળ દમ લેવાના

દાઢ-મેંમાંખેવડાંત [મણુ.

ડાચુ--જડ્યુ.

નરસી-ખરાળ, નહારી.
 પોચો-નરમ, સુંવાળો.
 કાણું-વેલ, છીદરો.
 નળવે-સાચવે, તપાસે.
 ટેકા=આધાર, મજબૂત.
 ઝીણું-ખારીક;
 કંકડા-કુકડા, કંકડા.
 છુકો-ચુરો, કડકેકડકા.
 સાં-અવાજ શોર.
 ખરાડેછે-આરડે છે પોકારે.

પાઠ ૪૫ મો.

ખીજવું-ચીડવું.
 છેલાઈ છાકટાઈ, વરણાગીતોર.
 પગરખી-જોડી ખાસકી.
 અડકટ=આંત્રી.
 પછડાઇને-અચ્છાઇને.
 અટવાઇને-આંટીઆપીને.
 ખોટું-ખરાળ નહારી.
 અમથી-ખાલી, વગરખમળી.
 સ્વભાવ-મીઝાજ.
 રીસાળ તામસી.
 પમથીડ-ઓટલી.
 ફેકી-નાંખી.
 વાંસે-પછાડી, ખાજખ.
 ખાખોચીડ-નામેખાડો.
 ખગડયા-અજામજયા.
 ખળર-સમાચાર.
 હામ હલાલ, દશા.

પાઠ ૪૬ મો.
 અદેખા=પ્રાનાખોર, ખેરીલા.
 અવતરવું-પેદાયવું.
 કુરકુરીયાં-ભોડીલાં, કતીલાં.
 ખાસીલા-લીખારવલાવના.
 ગેલ-લા.
 ભોડીલાં-ખોડીલાં, કુતરીલાં બચ્માં.
 આટો-વાંટો, ઉધો, નકલું માને તે.
 અગળ્યા-પારકા.
 ધુરકવા-દાંતીયાં કરવાં, ચીડવા.
 લાગ-દાવ, તક.
 બચકુ-દાંતે કરડવું તે.
 સમળા-બધા.
 જપે-સુખે ખેસે, ઠરે.
 ઉચડેછે-ખુશીયામણે.

પાઠ ૪૭ મો.

ખીલરી-પાંખડી છુટી પડતી.
 અંગ-શરીર, શરીરનો ભાગ.
 મુળીક-મુળ. જડ.
 વેહે-ખાકા, કાણું છીદ.
 ચુસે-સોસે, રસગળે.
 નરી-એકલી.
 પાંદડાં-પાંતરા.
 કળી-ખીટ્યા, મજરનું ફલ.
 બતાવું-દેખાડું.
 વાચીએ-રોપીએ.
 પાઠ ૪૮ મો.
 લાગલાગટ-રોજ રોજ, પાંચેસાંત

ખસખસ-અપીલના ખીં [દીવસ.
ફૂલગો — સપ્તગો.
ઠળીઓ — કળીઓ.
મીંચીઓ — રેડીઓ.
સમગ્રશે—ધ્યાનમાં ઉતરશે, હસશે.

પાઠ ૪૯ મો.
વેલેજો—નાની નદીનો ઝરો.
તેડે—તીરે, કિનારે.
ઉપકાર—પાડ, આપાર.
ચટકા—ડાંખ.
બદલો—અવેજ, પાડ.
આગર—માન, ઇજાત,
ઝાંપ—જળ, ફાંદો.
તણાતી—ખેંચાતી.
દયા—રહેઠ, મહેર.
વળગીને—ખાત્રીને.
દીવસ—ઠહાડો; દીત.
ઝટ—જલદી, તુરત.
પરમેશ્વર—મોટો ઇશ્વર.

પાઠ ૫૦ મો.
ક્યારડા=પાણીભરત્યા નાનાખાડા.
પરાળ—ડાંગરનું ધાસ.
છાત્રાં—છોતરાં.
ચોખા—ડાંગરમાંથી નીકળેલા ઘાણાં.
તર=નાના નાના કુમળા છોડ.
લીલાછમ—ઘણાજલીલા. (કાચીકેરી
ઘાણા=અનાજ. [જેવા.
ખંખેરી—ઝાપડી.

નીપજનવે—પકાવે.
ખેડુત=ખેતાકરનાર.
કરનાર=અનાવનાર.
બારે—મોટો ધણો.

પાઠ ૫૧ મો.
માંબરી=ભુરાડોળા વાળી.
ધીઆળું—ધીએ ચોપડેલું, ધીધાલેલું.
તલપ—થેકડો.
લુખુ—ધી વગરનું.
વેર—દુસ્મનાઇ, ખાર.
હળવે—ધીમે, આસ્તે.
સુઝે—દેખાય, જણાય.
તરત—જલદી.
ખીગાડ—તુકશાત.

પાઠ ૫૨ મો.
ખીકલુ—ખીએ તે, ખોચો.
અનણ્યું કહી જાણુમ નહીં તે.
સોડ=ખાળુ, પાસે,
સામુ—તરફ.
ખાત્રી—વળગી.
ગભરાયો—અકળાયો.
કાદવ—કીચડ.
ઉઠાડયો—ઉભોકરયો.

પાઠ ૫૩ મો.
દરીઓ—સાગર, સમુદ્ર.
અગરીયો—મીઠું પકવનાર.
રાશ—મીઠાના ઢગલા.
ક્યારા=ચોખડા નાના ખાડા.

અગર-મીઠું પાકે તે જગા.

પટ-પથર.

ઠગલા=ગંજ.

પાઠ પદ મો.

પ્રમાણ-રીતે.

બણીગણી-લખી વાંચી હેંશીજર

શરી-ફળીઉં, મેડુદંડા. [પછી]

નાકે-છેડે, છેવટે

મેડીઓ-માળ.

બાર-બોળે,

એકીવારે-એકદમ,

સેહેલથી=ચેહી મેહેનતે.

પાઠ પદ મો.

પંચ-રક્તો, માંસ.

ખર-ગધેડો.

એધાણુ-નીસાની.

લહીએ=લખવાનું કામ કરનાર.

છેદાયછે=ધસાય છે.

પંડીત-વીદ્વાન, ધણું બણેલો.

નીળજે-થાય, બને.

ગાઉ-કોશ.

અભ્યાસ-માહાવરો.

કાયર-આળસુ.

તોલ-વજન.

કવીતાની સમજૂતી. ૧૩

માણસ બણતાંબણતાં વિદ્વાન થાય ને લખતાંલખતાં સારા અક્ષ
નો લખનારો બને, તેમ રોજ જો ચચાર ગાઉ ચાલ્યા કરે તો લાંબો રસ્તો
હોય તે પણ કપાઈ જાય. ૧ પોપટ જેવો પશુ પણ શીખવ્યાથી શબ્દ બે
તાં શીખે છે, તો કાયર અધને જે માણસ બણવાની આજંસ કરે તેને ગધેડા
જેવો બણવે. ૨ કુવાડીપર જે કાળત મોટા પથરા, તે રોજ પાણી બરવા
જતાં દોરડા ધસારાથી ધીમેધીમે ધસાઈજાયછે એનીસાનીનો દાખલો લો.
[એટલે પથરા ધસાયછે, તો ગમે તેવો કોઈ મુરખ માણસ હશે તે તે મેહેનત
લઈ શીખવા માંડશે તો તેને શું નહિજ આવડે ? ના આવડશે. (૩)

પાઠ પદ મો.

જંગાલ-તાંબુનો, કાટ.

જસત-એકબીજાનીસહવાસ-મનીષાણુ.

સીસુ=એન જાતની અજકલી ધાતુ.

કાટ=ધાતુઓનો મેળ.

નરી-સ્વચ્છ, એખી.

જવલે-કાઠવખત, કદાચ.

દેવતા=અગ્ની.

ગાળે-પીગળાવે.

અજકતા-અજકતા.

માંજીને-અજવાળીને.

ઝાંખુ-તેજવશરતું.

પાઠ ૫૭ મો.

ગદીઆણો-૧૬ વાલ, અરધો તોણો.

ઓગળવું-પીગળવું.

વરક-સોના રૂપાના પાતળા પાતી.

ખતરાં-ધાતુનેટી પીને પાતળાં કરેલાંતે.

ટીપી-ટપેરી.

રજ-કણ, કણી.

ચિકાશ=ચિકણી.

મસ-ધણ, વધારે.

તાપ-ગરમી.

પાઠ ૫૮ મો.

ડોશો--ધરડો માણસ.

અચખો-નવાધ.

છેડવું-ખીજવવું.

પુરો-ખરાખર.

કને-પાસે, સોડો.

મંગાવીને=અણાવીને.

કારણ-મતલબ.

સંપસંપીને-હળીમળીને.

પાઠ ૫૯ મો.

ટીખલી-અટક્યાળુ.

અટક્યાળા-અડપલાં કરનાર.

નીરાંતે-સુષો.

ગલેફા=ગાલ, ડાયાં.

જુસકા-કુલકા.

માંકડાં-રાતા મોંના બાંધરા.

વગડામાં-વનમાં.

ઉઘાડા-ખુલ્લા.

ચીડાય-ખીજવાય.

વીંટાળીને-લપેટીને.

પાઠ ૬૦ મો.

ચંડાળ-પાપી, કુદ્ધ.

સાહુદ-શાક્ષી.

ધનશાહ-ફેસલો.

અરે-હાય શીકર.

દશા--હાલ હવાલ.

ગળેપડુ-ધાધપડુ.

વઢવાડ-લડાલડી.

જણીએ-ખામખે.

ફરીયાદ-અરજી રાવ દાદ.

કકકા--બાગ કકડા.

ખરાખર=સરખા.

હુકમ-ફરમાસ.

છાનીમાની--ચુપાચુપ.

ઉડાવું-ઉપાડીલેવું.

હવાલે-સોંપીઆપ્યા; તપાસીઆપ્યા.

પાઠ ૬૧ મો.

વેળા-વખત; સમય.

અઠવાડીઉ-આઠદહાડાનીમુદત.

ધ્યાન-ચંત સુરત.

અંગરેજ-મોશ લોક એપીવાલા.

પાઠ ૬૨ મો.

પેહોર-ચાલુકલાક.

મહીનો-કેબ. છલાડી.

આયમે-અસ્તખમે ધેરખખ.

મધરાત-વચલીસાંત.

પખવાડીઉ--પંદરવાડીઉ.

પાઠ ૬૩ મો.

વા--પવન.

શાશી--ક્ષયની નાની જાડહી.

વીજણુ--પ.ખો.

જાદારો--પસીના પરસેવો.

વાસીને--દધને ઢાંકીને.

લોરો--કળસીઆ.

થીર--હાથેચાલેનહીતે.

ખોળ્યો--ડખોળ્યો.

બદલે--સારે.

પાઠ ૬૪ મો.

સેહેર--વખજ;

ગતી--સાકત, જળ.

ધુજવુ--હાજવુ; કાંપવુ.

પ્રવાહ--પાણીજીવાનરમ.

જુગતી--યુક્તી. હીકમત.

નાદ--અવાજ; સાદ.

ધસારત--ચીન્હ નીશાની. સાન.

કુડાળાં--ગોળ ચક્રડાં.

ઉપરાઉપરી--એકપછીએક.

કલાવો--ચડાવો.

અથડાય અફળાય.

ઘાટ-પ્રેળ (ધડીનેકરેલી જનાવટ.)

ખેહેરાં-કામે સાંભળે નહીં તે.

ધડપણુ--બુઢપણુ.

જનમખેહેરાં--જનમલ્યારથી ખેહેરાં.

મુખી--મેહિડાએલીશકનહીતે.

પાઠ ૬૫ મો.

રાટ શણુકપકુ.

કાગદી--કાગળખેઅનારો.

ખેળ--લહી.

ધા દસ્તો, રજ કાગળ.

તા--તાવખાખોકાગળ.

સાહેજખાની--ઉચાસાહેજ સેકોને.

ડો (દેવુ)-ડખોવવુ. [વાપરવાળેવા.

ફટકડી--ફતકડી.

ચામણી--ઝીણાઝીણાવેહેવાળુધાતુનુ.

પત્રાળી--ભીખળી.

સેફત--ધોળુ. ઉજળુ.

હરીને--જધાધને.

લીસા સાદ; ધુરેલા.

ઉચા--સારાકીમતી.

પાઠ ૬૬ મો.

મુરખાઈ ખેવકુદાઈ.

દેશાવર પરદેશ દેશાંતર.

ફાળ--ધાસકો શીકર.

ત્રળ ત્રણીયાં-આસુ.

ઠોઠમોઠ-મુરખ, અણધડ.

અબણુ--વગરબણેભોમુરખ.

નામુ--નામ; દૂતરીકામ.

મયાળુ--ઉપસોભાંગ.

ધણી--વર; માંદી.

ઠેઠ--છેક નાકેધુધી.

રોવા--રડવા.

ઉકેલીને-ફાડીને.

૧ ઝોઝો---રોઝો.

પાઝવાટેથી---પાઝળથી.

પરતાયો---આક્રોશ.

પાઠ ૬૭ મો.

આબીમાન---આક્રોશ.

નીશાની---એકાદશી મિશરત.

સરદાર---મમદાર ઉપરી.

આસાર---સાર નહીંતે નહાર.

રાય---રામ.

વેહેમ---શક્ર સદેહ.

ઉર---દીલ મન.

બકવું---લવણ લવારોકરવો.

સારઅસાર---સારી નહારીવાત.

અક્ષર હકક દરકત.

અખાર-ધણાજ, જોનોપાર નહી.

જગ-જગત પ્રથવી.

કવીતાની સમજૂતી. ૨૪

મુરખના માંથે કાંઈ શીંગડાં ઉગીને ની નીશાની હોતી નથી પણ જોને સારાનરસાનું કશું જ્ઞાન નથી તેને મુરખ સમજવો [૧] જોને એક હરફ પણ લખતાં વાંચતાં આવડે નહીં (કાળા અક્ષરને કુટી મારે) તે મનમાં અહંકાર ધણોજ રાખે તેવો માણસ પૃથ્વી ઉપર હોય તેને બધા મુરખાઓનો સરદાર સમજવો. [૨] મોટીમોટી વેહેમબરેલી ધણી વાનાનો તો કવારો કરે. પણ તે મુરખનોરામ માહેલી શી ખાગણ સાંબળતો નથી.

પાઠ ૬૮ મો.

વધતર---મેહેનત, મજૂરી.

આજોટવું---ગુલાટખાવી, ગડ બહુ.

અમીર---મોટા માણસ.

દાગડો---પગનો પંજો.

ધીરજ---સચ્ચી, સાંતી.

ખમી---સહી, સહનકરી.

હકો---પાછુકરે, ફાંમે, હાકે.

મરજી---ધણ. ખુશી.

દેખાદેખી---જોયા જોઈ.

ડોક---મરદન, ગળુ.

બાર---બોળો.

પાઠ ૬૯ મો.

ડેલુ---તબેલો.

ન્યાસ---ગખ્ખર, પધસાદર.

પુર---ખરાખર.

છોડવા---મુકાવ, મેલવા.

દેખાયો---જણાયો.

ખોતરતો---ખોદતો.

બેદ---મરમ. કારણ.

ચર---તાંબાનો ખેંકાવાળો દેગડો.

પાઠ ૭૦ મો.

શીતર---એકબીજાનો પીપરનાઆકાર.

ખદખદતુ---હકવણ. જોવા મેલો.

અમોડીઆ—રેશમી કુમડાં.

હીરાગળ—રેશમી.

પટથડિ = એક જાતનો છવડો.

ગજઆણી—મજમતાનું રેશમી
કુમડું.

તાંતણી—ઝીણો ત્થર.

સુગઢા—કોરણવાળાં હલકા અમોડીઆ

મશર=એક જાતનું રેશમી કપડું.

કાશેરો ગોળ બાંધી દડી.

હીર—રેશમ.

પાઠ ૭૨ મો.

આખરો—ગોધા, સાંઠ.

મચ્છર—ગણગણતો છવડો.

માનેસો—મતખારો, જખરો.

નખજો--કમળેર, લુલો.

આટો—ફેરો, ચક્રર.

તુરછ—હલકો, તીચ.

ધરાધને—તરપત યધને.

જખર—જેરાવર.

પલક—પળ, કાણ.

વેદના—દુઃખ, પીડા.

પાઠ ૭૩ મો.

કરોળીઓ—જાળમાં રહેનારો છવડો.

એલેકમુ—છાકી જખું.

જળુ—હાંસો, ફાંદો.

કુલામ—અહ કારે બરાધ.

સાંઠીઓ—સાંઠ, આખરો.

ખરખરી—સરખા સરખી.

ગરવ—અહ કાર.

હસવા—મરજાદુકરવા.

ફાંકાં—મોડીમેલું જાત, વેવસા.

આટવીટો—આંડીમાં આવતો.

છતના—છતીલેનાર. ફતેના.

કેવળ=પીલકુલ, તદન.

પાઠ ૭૩ મો.

કોમળ—નાળુક, કુમળ.

રમુછ—મુશલાગેએવું.

ચંચળ—હોશીઆર.

પટા—લીસોટાકાપા

રવાંટાં—ઝીણાઝીણાખા.

ચીતારો—ચીત્રપાડનાર.

પાઠ ૭૪ મો.

છેતરવું—ઠગવું.

પાપ—નહારકાજ, નહારનાઅનો.

દડીઓ—પડીઓ.

ચુવવુ—જુલામવું.

સંતાડવું—છુપાવવું.

કરડી—આકરી, સખત.

નાત—જગણવર, વળો.

ખગડયુ તપતબરામો.

સરજ—મીઠા, ધીયાન.

છેતરાધ—દગાધ.

પાઠ ૭૫ મો.

મડી—મીનીડ.

મળ—મેલેલો.

તરવું—અતરારહેલું.

મંદીર-દેડ દેવસ્થાન-
ટંકાટંક-ધડીએધડી.
જોશી-જયોનીશ વીધામણનાર.
કુખીજવું-ખુડીકરવું.
કોપટક-કોડો.

પાઠ ૬૬ મો.

બારે-કીમતી મોઢી.
મોહાર-પંદર પીઆનીકીમતનોખુનો.
કસબ-જર કીનખાપ. [સોનાનોસીંઘા
પાસવ-કાર.
વેઢ=વેળીક.
કંદોરો-કંડેબાસવાનુ ધરેણુ.
કીમત--મુલ,માવ.
ઉપડે-ઉચકાપા.
સુંદર=સારા મજનાં.
કંડી. સોનાનીસાંકળ
તાલેવાન-પઈસાદાર.

પાઠ ૭૭ મો.

નાખુશ-દલગીર.
ટટાર=સીપોપાધરો
ખુશી-હરખ;સંતોષ.
પોતીકા=પોતાના.

પાઠ ૭૮ મો.
વાચા-ગાન બોલવાનીસમજ.
બાન-સમજઅકસ.
પુણ્ય=ધરમ્ જ્ઞાનનુઆશીસ.
કશુ-કાંઈપણજરાએ.

પાઠ ૭૯ મો.

કાંચળી-કાપડુ. બાપડીતુચોળીજેવું.
પીયર-બાપનુધર [પહેરવાનુકાપડુ.
મોસાળ=મોમાનુધર.
હેત-પીયાર ચાહેના.
ઠેસ-ઠોકર. ખતા.
રીસ-ગુસ્સો. તામસ.
ઉતરી--નરમપડી.
વાંક-તકસીર ગુ-હો.

પાઠ ૮૦ મો.

નીંદે-બદબોધકરે.
ખળવંત-જોરાવર.
કલેશ-કંકાસ.
હળતાં-હળીનેરહેનારાં.
સંપી-સંપકરી હળીમળી.
સુખચેન-મજા. સંતોષ.
શોક-દલગીર-પસ્સવે.

કવીતાની સમજૂતી. ૧૫

આપણે બનો બાંધને બેઠેન હળીમળીને સંપથી રચીએ તો બાણ
સુખ થાય, સદીચીને કંકાસ કરીએ તો જીવને ઉચાટ થાય આખરે એ
છી થાય ને વળી શોક પાછળ બદબોધ કરે (૧) જે આપણા બાપ (ધસ્તર)
મોટો જોરાવર છે તે ધસ્તર અમે સદા હળીમળીને રહીએ એવું તુ કર, કે
જેથી નીરંતર સુખમાં રહીશો જોય અને કોઈ દુઃખોડો જરૂર પડ્યું કશું

કાશ થાય નહીં (૨) જે છોકરાં એકબીજા સાથે હસીમજીને રહેતા હોય, તે કાઈ દહાડા સામસામા લહે નહીં, તેઓ સાથે રમીજમીને માંતો ગાયછે તેથી તેમની માતા મનમાં બધું ખુશી થાયછે. (૩)

પાઠ ૮૨ મે.

ટપકાં—ઝીણાં ઝીણાં.

ધુમળ—ધુમ્મસ. ઠગ.

અમણુ—ખંધાણું.

ખરફ—ઠરીને ખંધામગએણું પાણી.

કરા—હવામાંથી છુટુ પડી ખંધાયણુ

રૂપ—ડોળ, કાંતી. [પાણી.

વરાળ—ખાફ, શેવાળ.

તાસક=ઢાંકણુ. ધાતુની રકાળી.

મગન—આકાશ.

દાર—ઠંડ, હીમ.

વેગજેથી—આથેથી.

પાઠ ૮૨ મે.

મધ્ય=વચસા ભાગમાં સાધારણ.

પુલકળ—બધું, બહુ.

ડામ—ઉનો અપકા.

ખરફ—પીઠ, વાસો.

સાંધા—કટક.

પાંસળીઓ—પાંસા તરફના હાડકાં.

જડયુ—ડાચુ.

ઝેરી—વીખરાણુ.

થેલી—કાંથળી.

એણુ—સાથે.

પાઠ ૮૩ મે.

શીઠ—જનાવરનો રાજ, મીઠું ચાર

જીવતદાન—નવો જનમ. [પચ પચ.

મહારાજ=મોટા રાજ, રાજધીરાજ.

કાસાવાસા—ખુશામત, વારેવારે કર-

સામથ—જોરાવર. બળવાન. [ખરવું તે.

થુનો—અપરાધ, વાંક.

માફ—ક્ષમા, જવાદેવું.

આકરી—ઘેવા,

ટાળીસ—મટાડીસ.

શેખી—પતરાજી. વડાજી.

વન—રાત, જંગલ.

મરીજડા—કંગાળ, રાંક.

પાઠ ૮૪ મે.

હાજર—તેવાર.

તરણુ—તખણુ.

બળવશે—કરશે.

દાસ—ચાકર, ઘેવક.

બળ—દાંદો.

છુટાયું—નીકળાયું.

અકળાયો—મજરાયો.

ખુમે—પોકાર, ધાંટા.

બલો—અવેળ, પાડ.

પાઠ ૮૫ મે.

સાંઠી—કરાંઠી, સોટી.

રેસા—દાર, ક્રમાં.

એવાં—કાંમત, કરવા.

સુનળી—શણીના રૈશાળી દોરી.
ટાટપરી=સુનળીના ટાટ.
દીવાસળી દીવાકરવાની સળી.
માણસપુર માણસ જેવડા, માંથોડા
ઝાઝા—ધણાં, બહુ. [પુર.

પાઠ ૮૬ મો.

શિયાળ—કુતરાજેવું પશુ.
જુગળા—નળા.
વાઠ—ખેતરમાં ફરતી વાગેલી જગો.
પોત્ર—પોત્ર, ગુફા.
ખડેર—ખડિયેર.
મેદાન—ભાંખી પાળી ખુલ્લી જગો.
ચોગામી—ચુપકામી.
મુએલાં—મરીગએલાં.
નુકશાન—ગિગાડ.
એકાંત—કોઇ ન આવે તેવી જગો.

પાઠ ૮૭ મો.

સોમીઓ—લાલચુ માણસ.
જગણવાર—નાતવરો.
પડપુઝ તમજીજ તલાશ.
લામ—કાપડો, નફા.
તપેલાં=પાનેલાં.
સંભાળી—સાચી, તપાસી.
વિધાન—જણે.
ખચ્યા=છોકરા.
જુલથી—ગફલતથી.

પાઠ ૮૮ મો.

કુતારા—કપટ કરી છીનવી લેનાર,

નામાન—સારો નદી તે.
ફરીને=જીજી વખત.
નાત=જમણવાર, વસ.
વસતા—રેહતા.

પાઠ ૮૯ મો.

બીડી—શણે મળતી જાત.
વાણુ—બીડીના રેસાની વણેલી દોરી.
મરીજ પછસા વગરના રંક.
ઠંકાઉ—મજામુત.

પાઠ ૯૦ મો.

ખુદ ઢેટો, એટો કુદો.
રણુ—રેખાનું મેદાન.
રેનાળ રેતીવાળી.
ચરખી=જનાવરના આમડાનાંથી જે
ચીકણી ધીજેવી વસ્તુ ચીકળેછે તે
મદેલા—સનાચાર.

પોણણુ મુજનન.
સાંઢળી—ઉંટની માદા.
તરેહવાર—અજબ રીતનું.
સકડાઇ—સંક્રાંધ, દયાઇ.

પાઠ ૯૧ મો.

વનસ નિ—લીલાં ખાડ.
વેના—ભાંચ પચરાતો છોડ.
ખટાટા—એક જાતનું શાક.
તાંદજળે—શાક, બાજી.
સુણુ—એકજાતનું કદમુળ શાક.
મેથી—મેથીની. જાણ.
રેતોળુ—એકજાતનું કદમુળ શાક.

તળવું = કકળેલાં તેમનાં ઉકાળવું.

પોમ-પોમની બાજુ.

સકરીઆં મીકાં કંદ.

અગા-અગાની બાજુ.

પાઠ ૬૨ મો.

સેકટો-મરગુઓ.

અગયિઓ-એકમતનું માંડ.

કડો-કડાના કુતનું. માંડ.

સીકયા=મીચ દોણા.

ફાંતોને-જાત કાઢીને.

પાઠ ૬૩ મો.

પાર કિનારો.

માછી-દીનર, માંછલાં પકડનાર.

સડ-વાણ ચલાવનાર વાણની સાથે.

કિયુ બાંધેલુ ગાડુ હોયડું.

ખાગવા વાણ ચલાવનાર.

મછવા-નાની દોડી.

શીધુ-ખાતનું બાતુ.

તોપ-મોટી બંદુક.

આદર=ખાતીની પીછોડી.

ભાગ્યે=મુશકેલાપ્રતી.

પાઠ ૬૪ મો.

શીધુ-ખીઆમણુ, વાળનું મનુષ્ય.

સિંધતણુ=મીક લાગે તેવું.

મધમાં ખરખર કરનારી પાપી.

મધપુડો-મધમાં ખતો પુડો.

રાતી-જંગલમાંની.

અકા-કપ.

પાઠ ૬૫ મો.

બચરીડીને-કચરીડીને.

જવદસે-કામ વખત.

બમતાં-રમણતાં.

યાક-શમ.

પીઠ-ખરડો, વાંસો.

પાઠ ૬૬ મો.

હસકી-થોડી કામતની.

મેળવળી-મેળવડો.

કસારા-ખાતના વાસણ ખતવનાર.

કસામધડા-કસામના વાસણ ખતવનાર.

વાળીએ-મરડીએ. [વંનાર.

દોહણી-જામડી.

પાઠ ૬૭ મો.

ગોળીઓ-સીસાની લખોડીઓ.

છતા-નાનીનાતી શાસાતી ગોળીઓ.

બંદુક-નાની તોપ.

કાચુ-એક જાતનું ખરડ ધાતુ.

પાઠ ૬૮ મો.

રત-મોજા, વખત.

કુંજસ-કુંજમે, અકાર.

મારોર-આંખાના કુલ.

ટેટી-એક જાતનો મૂવો.

આંખાગાળો-કરીની માસમ.

તરખુચ-એક જાતનું ફળ.

રુએજી-સીઓળીનાં જોમવે.

પાઠ ૬૯ મો.

ખમધાર-પેટાં મધે.

વીજળી—વીજ.

કડાકા—અવાજ.

મજાના—મડમડાટ.

કાટકો—મોટો અવાજ.

પુર—વધારે પાણીનું વેહેણું.

હેલી—વધારેદીવસ વરસાદનું આજુ.

કુશળ—કાળ; અનાજની માધવારી.

તર=તરપત થાય.

પાઠ ૧૦૦ મો.

કપાસીઆ—કપાસના ખી.

કંડવાયુ—ટાઢોવાયુ.

કાંસાં—કપાસના છંડવાં.

ડગલી—નાની ભેવડી અંધરખી.

લીમ ટાઢ, ઠંડ.

તેજનો—મશાલો.

અગડી—દેવતા રાખવાને માટીનું.

કુંડાળુ—ગોળ ચકરડું. વિાસથુ

પાઠ ૧૦૧ મો.

ફરમન--શતર, વેરી.

ચુડા-બધરાં હાથે પહેરે છે તે.

રમકડાં—ખાળકને રમવાની ચીજો.

ઉપાડે—ઉચકે.

પાઠ ૧૦૨ મો.

જાત—સીધક, સંધરો.

બઢી—દેવતાનો આરો.

ગોતર-અનાજનાં છાંસાં જોતરાં.

કથુસવુ—ચોળવુ. [વજેર.

લોહો—લખી, લખી.

પણે—ઝીણી રેત.

ચોકું--ચોખડો સંચો.

અલમ—અતરંગલાસે નહીં એમ.

પાઠ ૧૦૩ મો.

કલ—છોકે માટીને પલાળીને ગારે

મટોડું—ચીકણી માટી. [કરેલોતે.

આધાર—આશરે.

પાઠ ૧૦૪ મો.

ખસારી—ખારવા.

વેહેરવું—કરવત વડે કાપવું.

કાંમદા—વાંસને ચીરીને બે બામ

કરાઈ સાકડુ વેહેરનારો કિરેલાતે.

મહોનીયાં—નેવાં આમળની પાટલો.

સરેડવું—કામડાં ભરી ભેવાં.

પકવાસા=સાકડાની પાતળી ચીપો.

વળી—સાકડી

ભારોટીયાં—પાટડા.

પાઠ ૧૦૫ મો.

ઝાગર-હથીઆર.

કહોડ=લુહારની પેટી.

ગજવેલ-ખરં સોડું.

અન-અનાજ, દાણો.

ઝેરથુ—જેના ઉપર સોની લુહાર વ-

ઝેર ડીપે છે તે.

ધમધુ-દેવતા સળગાવતે ધુકે છે તે.

કોરા-નરાંજ.

ખરડવાં-ચાપડા.

સામાન=ચીજો.

પાઠ ૧૦૬ મો.

ઢેઢ-હેઢ.

સાંસા-તંગી, વાધાં.

નીરાસ-નાકમેદ, આસાનમ.

મડપડપુ-દળી પડપુ.

સાંકડો-પાડોનો નહીં તે.

નીમલ છુટકો, નોડ.

વસમો-અપરો.

અડાઅડ=પાસે પાસે.

ટેકરી-નાનો ડુગર.

ચોતરફ-આસપાસ ચારે બાજુ.

પાઠ ૧૦૭ મો.

તમાશો ખેલ રમત.

ચુપ-ઈ-ડહપણ.

બાજુપુ-તારીફકરવી, સારકહેવું.

અતે-છેલ્લે, છેવટે.

વાળ્યો-મરડ્યો.

સંકડાઈને-સંકોચાઈને, દબાઈને.

સમજણ-સમજ, બુદ્ધી.

પાઠ ૧૦૮ મો.

છડવા-છીડવા.

રેડીઓ-રેડ.

આદી-દોડી, બહુ કપડું.

સુતરાઉ સુતરનું બનેલું.

મલમલ-ત્રીજું ઉચું છુગડું.

ચોત કુમાર.

બંબ નાળી-બેંકનલનું ત્રીજું સુમડું.

અવરખાલ-સાદે કુખસાને કુખડું.

પાઠ ૧૦૯ મો.

બિંબ-ડોરણ.

લાભાસ-રતારા.

કરોડ-સો બીજ.

ગાંડ કેસ.

તેજ અગાડ.

ગાડપાસો-ગાડાં ત્રીણાં પાંદડાં.

પાઠ ૧૧૦ મો.

અદ્રમા-ચાંક, ચારી.

અપારો-બુંદો કાપો આવા ((

પુનમ-પંદરમી તાથી.

અગાસ-મહીતાનો છેલો દીવસ.

પાઠ ૧૧૧ મો.

પડિઆગ-વખતબાજીવાનો સંજો.

મધરાત=પાછલી રાત.

કલાક ૨૫ પડી, ૬૦ મીનીટ.

અમેજ-અંગરેજ લોકનું.

અવર-કલાક.

મિનીટ-૨૫ પળ.

પાઠ ૧૧૨ મો.

આમસા-ચાંદળ.

મહ રયાર તેજનો તારો.

આગાની-ચંદ્રનવાળો, સમજણ વ

શક્તી-જેર, બળ. [મરનાં

સોંકો-મેલ, હળગા.

ચોટા ચોટા કાંઈ પથ.

ચુંકડિઆ-ચુંકડિયા.

પાઠ ૧૧૩ મો.

મેલીએ-મુકીએ
એ. છું-ધોકુ જગાડ.
વનગ-આક, શેવાળા
પાઠ ૧૨૪ મો.

મેલ-વરગાડ.
તરશે શેપે.
કુપા-મેહેરઆની.
ધરેછે-લાયક છે.

પાઠ ૧૨૫ મો.

કબીતાની સમજીતી. ૧૬

આપણી આસપાસ તે આકાશમાં તથા ધામ ને આમની પાસે પશુ પં-
રમેશ્વર છે, આપણે ભોંયતળી ને ત્રીચે ભોંયમાં પ્રેક્ષકાંધ છુપી વાત
કરીએ તે મનમાં કાંઈ ધાટરવીએ (દગાનો કે કેકાને મારવાનો) ને બધું
જામનો યનાત્રનાર ધક્કર ભણે છે. એક જગા જેટલી રજા છુપાવતને
વાસ્તે આપણે આવી જગ્યા ગોધીએ તો કાંઈ પશુ પરમેશ્વર સિત્ત
કોઈ જગ્યા આવી ગાવન પડતી નથી.

પાઠ ૧૨૬ મો.

શ્યામ-દમ.
નાડી-નાડ, ધનની.
મુડદ-લોચ, લાજડ
આસપાસ-વગર સમજના આકાશ
ખાતરી-તકડી

પાઠ ૧૨૭ મો.

ભાવ-હોંસ, ઉમમ.

સર્વંઆપક-જામે દેલાય, શામે કરતો.
આખાસ-કાનસ.
ખોળીવુ-ગોધવું
આંતર-કીસ, બીતર.
આકાશ-વાદળી, ગગન.
ગામ હજેકરીને ખેતરમાં જે કીસ
કાળી=ગરકણ [પાડે છે તે.
વીશ્વપતી=જગતનોશ્રી, પરમેશ્વર.
તાન-આપ, ધણી.

ભુડી-નહારી, ગાડી.
જાંઘ-કાંચ. પડો.
છુપાવવું-જાનવું ખુલું
શીખ-શીખામણ
રૂડી-સરી ગળતી.
ઠગામ-ઠગઆમ, જામેદ.
કાંધ-કલમ, દુપાસ એવા. [૨૩.
ગળી-નામણી. (એકામતનો કલો)

કબીતાની સમજીતી. ૨૭

હુ તમને સુખે સાચીસીખામણ ગાખવું તે ધ્યાનમાં લો ને તકાગ ભોં
કની નહારીયા ખામણ આનો નહીં, ઉમમથીબણો ને છુપીવાવના ભેદ
ગનમાસાંધને હે બાળકો એ વાતની સાહે તમે મનમાં રાખો નહારીયા

લ ન આણે, ને અંગીઆસ આણે; ને ઠગઆણેનો આણી દોઢ તમે મુકી
 હો; કામનું ધરેણું રસ્તાનાં પરેણું કે અતપરેણું હોય, તે નગને જડે તે
 સુર ન મળે કંઈ કે અમને જડેણું છે, જે માણસ કમઠથી કે હીકમને કે
 ધને છેતરી વાત જાણી નખેતો તેના તેની આગર ધર, ને માકામાં કાળાટી
 લી આવ; પછી જ્યેસુધી ધોળાપળીઆં આવે અરે ત્યાંસુધી તે ગળીતો
 ડાવ કંઈકયો છુરતોનથી, એટલે (કાળાટીલી) આવી હોયતે મરતી નથી. ૩

પાઠ ૧૧૮ મો.

વસ્તુ--ચીજ.

પ્રાણી--હળીદળી શકે તે જીવ.

મુલક--દેશ.

પાઠ ૧૧૯ મો.

ગળપણ--મીઠાશ.

મે ગરો--એક જાનનું સદેત કુલ.

અંગેજી--એક જાનનું સદેત કુલ.

સુગંધી--વાસ. સોડમ.

સાંવાળુ--વચલા ગાંની મધ્યમ.

પુરવ-ગરદ, બાપરો.

અજમનસાં--દાતામ.

પાઠ ૧૨૦ મો.

રસાળવું--અટકવું.

વાહાતર-ગુમારતો.

ઉચરાણી--વસુજાન.

પીતાંબર--રશમી અંગેટીઠં.

જાને--પરણવા જાતની સાથે અણુને.

નુકશાન--બીગાડ.

દળણાં--લોટ દળવા.

વેલાં--આપદ, વિપત.

પાઠ ૧૨૧ મો.

અંગરખ--સદેત પડનાળો-પદારથ.

મદાગી--અલકરનાર, બાહ્યર.

નીમદાં નીકળ્યા.

સોંધા--મરતા.

મગન--ખુશ

લેખવ્યુ--ગણકાર્યુ, ગણ્યુ.

પાઠ ૧૨૨ મો.

મદસ્ત પમગાદાર, આગરદાર.

સગાતવા-તપાસવા.

બીડાબીડ-કચડા કચડી.

અંપ ધને દળાધને.

પાડોગી પાસે રહેનાર.

વીલ અંખવાણું.

પાઠ ૧૨૩ મો.

સ્વર-ગોત્ર.

જાનાખડી-કકાના પદ

તોતડા-બોળડા.

[અક્ષર.

વ્યવન-ક થા જ સુધીમાં ગમેતે

બોડાઅક્ષર-જોડાએલા શબ્દો.

પાઠ ૧૨૪ મો.

બીમ-સુધા

જેરણુ-જીમનીઅણી.

અગાધુ અગાડીના ઉપસાદાંતકપરની
સ્પષ્ટ-પુલ્લુ, સાંધ. [સુવાળી જગો.
પાઠ ૧૨૫ મો.

કાળજી ધ્યાન, અદર.
મુશરફો-કમુશાનોમેજ, દરતાવેજ.
મેળા-મેળવી.
વિરામચી-લ-લોસામે મેવાની ની-
અટકતું-ચોળવું. [શાની.
પાઠ ૧૨૬ મો.

જવાબ-ઉતર.
દગ-રીત, છટા.
પ્રત્યેક-દરેક, દરએક.
શુદ્ધ-સાંધ, ચોખો.
ઉતાવળ-તાકીદ.
મહાવરો-આખેપ.

પાઠ ૧૨૭ મો.

બાળખોધ-સંસ્કૃત, ખાલખી.
લીપી બાળા, બોલી.
અનુસ્વર-મીડું, ખીડું.
ચુનગતી-ચુનરાતની.
ધરમપુસ્તક-ધરમ વિષેની ચોપડી.
મુળાક્ષર-પદ્ધતિસર આતમાં શીખવ
ધોરણ-રીત, રસ્તો. [વાનાદરકલો

કપીતાની સમજુતી. ૧૮

ગ્રાહ ઉપર માળા બાંધવા બેઠો એવો એક કાગડને જોયો; તે બે
પાંખાળો બોલતો હતો પણ તેનો રાગ સારો હતો નહીં.
પાઠ ૧૨૮મો. આંકડ-અંક, નંબર. | મેળવી-સરખાવી, મુશળબોકરી.

પાઠ ૧૨૯ મો.

ઓળખવાને-પીછાનવાને, જાણવાને
ધનામ-સરખાવ, ખુશીખદમ કાંઈ
વિરાસ-અરોસો, [અક્ષીરાઆપણે
પાઠ ૧૩૦ મો.

મુરકેશ અધર, મુશીખત.
ઉમેરવી-વધાવી
જાંખવું-તોળવું.
પાઠ ૧૩૧ મો.

મતુર-શાણો ગાલયો.
ઝવરી-હોત માણેક વઝેરનો વેપારી
ઝવેરખાવ હોરા મેની માણેક વઝેર
પાઠ ૧૩૨ મો.

ધનવાન-પદસાદર.
ફેશ દુગ, મતુગ.
ફાત્રમાવી-પટારી, સમજવી.
ફકીર-સાંધ, બીખમાગનારા.
પાઠ ૧૩૩ મો.

બાળ્યો-દોઠો, જોયો.
પાંખાળો-પાંખવાળો.
પાળો-સારો, મધુર,
બોણુ-ની કપડી.
ખળ લુચ્ચુ, કપડી.

બાહર ખબર.

સર્વે સ્કુલમાસ્તરો તથા વિદ્યાર્થીઓને હું નીચે સંદી કરનાર
આપી ખબર આપું છું કે મારે ત્યાંથી સ્કુલોમાં માલતી તમામ
ગવર્નમેન્ટ ચોપડીઓ તથા ટોપીયુદ્ધો તથા ગુજરાતી પેલીથી તે સાત-
મી ચોપડી મુદ્દીના અર્થ તથા છવિસમવા પદ્ધતિનો તથા ગણીતો-
ના ખુલાસા વિગેરે તમામ ચોપડીઓ છીડાવનબાવથી વેચાતી મળે
છે તેમજ સ્કુલોમાંથી લખવાના સાર્વજનિક (પેનરસીલ, હોલટર, કાગળો,
સ્કીટો, નોટબુક,) વિગેરે છીડાવન બાવથી વેચાતી મળે છે. સામ-
ટી ચોપડીઓ ખરીદ કરનારને કમીશન આપવામાં આવે છે. માટે
બેઠકએ તેણે નીચેના સીરનામેથી મંગાવી લેવી, નોટપેડ પત્ર
લેવામાં આવશે નહીં.

વીરમગામ. } ગેબીલાલ દામોદરદાસ દેશાઈ.
બુકસેલર.

